

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

მსახურთუხუცესი

მსახურთუხუცესი, მეფეთა და მსხვილ ფეოდალთა სასახლეებში მყოფ მსახურთა (მოურავი, მანდატური, ქეშიკი, მეციხოვნე და სხვ.) უფროსი. **მ.** განაგებდა მეფის სასახლის დანესებულებებს: საწოლს (იგულისხმება საწოლი ოთახი და ის ოთახი, რ-შიც „უკაზმავი“ მეფე იმყოფებოდა), სალაროსა და საფარეშოს, ასევე მეფის დომენის ლაშქარს, სამეფო ციხე-ქალაქთა გარნიზონებს.

მ.-ის დანიშნულება იყო მეფის პირადი სამსახური, დაცვა და სახელმწიფო საქმეების მოხსენება; სამხედრო სფეროში **მ.**-ს დაკისრებული ჰქონდა მეფის „ტაძრეული სპის“ (მეფის კარის რაზმი) სარდლობა.

წყაროებში **მ.**-ის თანამდებობა XII ს. ბოლოდან მოიხსენიება. სამეფო კარზე **მ.**-ის აღზევება თამარის მეფობის დროს დაიწყო, რუსუდანის მეფობის დროს კი **მ.** სავაზიროში შეიყვანეს. პირველი **მ.** ცნობილია „უგვარო“ აფრიდონის სახელით. თამარის პირველი ისტორიკოსი მას გიორგი III-ის მიერ „უგვაროდ“ და „აზნაურობის ყმობიდან“ „კაცქმნილს“, **მ.**-ის „ხელის მფლობელობამდე ამაღლებულს“ უწოდებს.

სავაზიროში შეყვანის შემდგომ **მ.**-ს მეჭურჭლეთუხუცესის სწორი პატივი ჰქონდა და მასთან ერთად „ორთა ვაზირთა“ შემადგენლობაში შედიოდა. „ჯელმწიფის კარის გარიგების“ მიხედვით, დარბაზობისას მისი მიწვევა მესაწოლეთუხუცესს ევალეებოდა; მეფედ კურთხევისას იგი დედოფლის, კათალიკოსისა და ჭყონდიდლის შემდგომ სავაზიროს წევრთაგან რიგით უკანასკნელი სცემდა თაყვანს მეფეს. **მ.** მოღარეთუხუცესთან ერთად მონაწილეობდა მეფის შემოსვა-შეკაზმვაში. ვაზირობის დროს იგი მეჭურჭლეთუხუცესის გვერდით იჯდა, პურობაზე კი – საწოლის მწიგნობრის გვერდით.

გვიან შუა საუკუნეებში მ-ის ფუნქციები ყორჩიბაშმა შეითავსა.

წყარო: ა ნ თ ე ლ ა ვ ა ი., საქართველოს ცენტრალური და ადგილობრივი მმართველობა XI-XIII საუკუნეებში, თბ., 1983; ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი ივ., ქართული სამართლის ისტორია თხზულებანი თორმეტ ტომად, ტ. 7, თბ., 1984.

ი. უჭმაჭურიძე
